

De predikant als mystagoog

Inleiding

Ik zou willen dat alles wat ik over dit onderwerp ga zeggen een persoonlijk verhaal zou zijn. Ik zou willen dat ik met dit verhaal iets kon doorgeven als een aanstekelijk getuigenis van eigen ervaringen. Maar ik moet eerlijk bekennen dat dat niet zo is. Het gaat om zaken waar ik pas de laatste jaren mee in aanraking ben gekomen door het lezen van boeken en artikelen. En ik zeg daarvan: had ik daar maar eerder weet van gehad. Dan had het in mijn predikantschap vruchten kunnen afwerpen. Maar ook: dan had ik er in mijn persoonlijk geloofsleven en gebedsleven steun aan kunnen hebben.

Het gaat ook om iets, dat bij mijn weten in de predikantsopleidingen nog nauwelijks een plaats heeft. Terwijl het m.i. toch wel om een heel wezenlijk element van het predikantschap gaat. Het gaat om iets wat zowel de predikant aangaat als mens, als gelovig mens, alsook zijn functioneren in zijn ambt van pastor. Wat ik probeer te doen – en ik zeg het heel bewust op die manier; het is voor mij proberen, een zoeken en tasten – is duidelijk maken, wat mijn leeservaringen over dit onderwerp mij hebben opgeleverd. En ik hoop, dat het iets voor jullie betekenen kan.

De term

Laat ik beginnen met een verklaring van de term *mystagoog/mystagogie*. Het is een oude term, die al heel vroeg in de kerkgeschiedenis gebruikt is. Maar in de vorige eeuw is ze met name in de Rooms-katholieke Kerk weer naar voren gekomen. Voorzover ik heb kunnen nagaan heeft men met dit begrip aansluiting willen vinden bij het oude gebruik daarvan in de vroege kerk. Maar tegelijk heeft men het van een vernieuwde inhoud voorzien.

Het woord *mystagoog/mystagogie* toont verwantschap met het begrip pedagoo/pedagogie. Een pedagoo leidt en begeleidt een kind bij zijn groei naar de volwassenheid. We kennen ook het begrip andragoo. Dat is iemand die volwassenen begeleidt bij hun verdere ontwikkeling. De agoog is een leider, of liever nog een begeleider.

Eén van mijn leermeesters, **J. Firet**, heeft zijn proefschrift gewijd aan het agogisch moment in het pastorale optreden. Firet ziet als kern van het pastorale optreden de zending van de Heer. Dat betekent dat de pastor niet optreedt op eigen gezag, uit kracht van eigen meerderwaardigheid ten opzichte van anderen. Maar hij komt tot hen met een specifieke opdracht van de Heer. De Heer, die in het optreden van de pastor Zelf verschijnen wil door het woord van zijn openbaring, dat de pastor is toevertrouwd.

Om een bepaald aspect van dat pastorale optreden te typeren heeft Firet de term *agogie* geïntroduceerd.

Daarbij gaat het om de vraag: hoe moet het pastorale optreden zijn, om dienstbaar te kunnen zijn aan Gods bedoeling, nl. de mens tot wie de pastor komt tot een ander mens te maken. Bij agogie gaat het om een bewegende kracht, die de mens, op wie ze gericht is, in beweging brengt, zodat hij tot verandering komt.

Het begrip verandering is voor Firet wezenlijk. De pastorale relatie is op verandering gericht. Het 'change-agent' zijn is één van de aspecten van de veelzijdig pastorale rol. Daarom heeft het zin, aldus Firet, binnen de opleiding tot predikant aandacht te schenken aan de 'planning of change' – het bewust uit zijn op verandering. En die verandering kan gericht zijn op de mens zelf, op zijn relatie tot God of tot anderen of in zijn relatie tot de werkelijkheid waarin hij/zij zich bevindt.

Het eerste deel van het woord *mystagoog/mystagogie* hangt samen met de begrippen *mystès* en *mysterie*. De *mystès* is iemand die ingewijd moet worden in het *mysterie*, het geheimenis. Het geheimenis waar het hier om gaat is het geheimenis van de verborgen omgang met God.

In de vroege kerk duidde de term op de inwijding van dopelingen die plaats vond in de week na Pasen. In de Paasnacht werden de catechumenen gedoopt en in de week daarna werden de pas gedoopten ingeleid in de rituelen, gebeden en gebruiken die tot voor hun doop geheim waren gehouden. **Cyrillus**, een bisschop van Jeruzalem uit de 4^e eeuw schreef hiervoor zijn *Mystagogische catechesen*. Daarbij ging het niet zozeer om verstandelijke kennis, maar de pas gedoopten werden in hun persoonlijkheid existentieel aangesproken.

In de jaren zestig van de vorige eeuw voerden enkele Rooms Katholieke theologen, waaronder **Karl Rahner**, een pleidooi voor een nieuwe mystagogie. Later is dat in de protestantse theologie overgenomen, b.v. door de Lutheran **Manfred Josuttis**. De achtergrond voor dit pleidooi was het alsmear sterker wordend besef, dat de wereld waarin we leven door een steeds toenemende secularisatie onophoudelijk meer God-loos is geworden.

Voor en na de Verlichting

In de afgelopen vakantie las ik het boek, dat in oktober door Dr. Van der Dussen voor de T.S.B. zal worden

besproken – *Als in een spiegel*. Het is een boek van **Kees van der Kooi**, dogmaticus aan de VU, waarin hij **Calvijn** en **Barth** met elkaar vergelijkt op het punt van de kennis van God en wat ze daarover geschreven hebben. Het gaat in dit boek dus over een theoloog van vóór de Verlichting en over een theoloog van na de Verlichting.

Van der Kooi gebruikt voor zijn werk een beeld, ontleend aan de schilderkunst. Hij ziet zijn boek als een tweeluik, waarvan de twee panelen met elkaar verbonden worden door een scharnier. En dat scharnier wordt gevormd door de bekendste verlichtingsfilosoof **Immanuël Kant**.

Tijdens het lezen van dit boek, realiseerde ik me wat een merkwaardige doopnaam deze man eigenlijk heeft – Immanuël: *God met ons!* Merkwaardig, omdat juist onder invloed van zijn denken en spreken over de mogelijkheid en vooral ónmogelijkheid van het kennen van God de westerse samenleving een tijdperk binnengleed, waaruit God steeds verder weg raakte en er voor Hem steeds minder plaats was. Een tijdperk, waarin God steeds minder ervaren wordt.

Over Calvijn en zijn tijd zegt Van der Kooi: “Het leven in de tijd, in de wereld van de zinnen, in de dagelijkse ervaring is bij Calvijn vol van een God die zoekt, trekt en prikkelt” (blz. 33). En: “Calvijns theologie is een denken in het teken van de tegenwoordigheid van God. Hij heeft theologisch en spiritueel geen plaats voor een theoretisch atheïsme” (blz. 72). Voor Calvijn spreekt de aardse werkelijkheid op veel manieren van God. God maakt zich bekend in heel de ordening van de natuur en de kosmos. Door de zonde wordt die kennis van God wel verwrongen en belemd. Maar dat neemt niet weg dat God in zijn schepping te ervaren is. Ergens in zijn Institutie zegt Calvijn, dat de mens zijn ogen niet kan opendoen of hij wordt gedwongen God te zien. Op al zijn werken heeft God zo onmiskenbaar de tekenen van zijn heerlijkheid gegraveerd, zo duidelijk, dat zelfs ongeletterd en dom volk geen excuus meer heeft voor onwetendheid. En daarom doet Calvijn regelmatig een beroep op de evidentie, de klaarblijkelijkheid van Gods tegenwoordigheid. De mens, die zijn ogen opendoet moet wel de Schepper van dit alles ontdekken. Ongeletterden en geleerden moeten toegeven dat de wereld niet begrepen kan worden zonder God.

Na Immanuël Kant en het tijdperk van de zgn. Verlichting is hier maar weinig van overgebleven. Een wezenlijk verschil tussen Calvijn en Barth is volgens Van der Kooi, dat voor Barth de werkelijkheid helemaal niet meer spreekt van God. “Bij Barth is de werkelijkheid op zichzelf stom, nietszeggend en hoogst ambivalent” (blz. 278). Barth heeft het bij voorbeeld daarom ook veel moeilijker dan Calvijn met de zgn. natuurpsalmen, die getuigen van een orde en harmonie in de natuur, waaruit de dichter schijnbaar zonder enig probleem de goddelijkheid, wijsheid en goedheid van de Schepper afleest. Calvijn heeft nog duidelijk affiniteit met die natuurpsalmen. Barth niet meer.

De boodschap en de kloof

Het voorbeeld van de natuurpsalmen, zoals b.v. Psalm 104, geeft aan wat het probleem is, dat enkele jaren geleden omschreven werd als het probleem van ‘de boodschap en de kloof’. Er is een bijbelse boodschap en er zijn geadresseerden. Maar daartussen gaapt een diepe kloof. Elk besef van God is verloren gegaan. Omdat God niet meer in de werkelijkheid ervaren wordt, is Hij steeds verder uit het denken en uit de ervaring weggeleden. God is weggefallen – en het wordt ook niet meer nodig gevonden, dat Hij er is. God is weg en zijn afwezigheid wordt vaak niet eens gemist. De theoloog **Berkhof** heeft dat ooit eens zo verwoord: “God is met pensioen gegaan. Als gepensioneerde kan hij als vrijwilliger nog wel bij een of andere particulier terecht, maar in het eigenlijke arbeidsproces komt Hij niet meer voor (...) God is verleden tijd. Hij hoort bij vroeger” (C.G. Graafland, *Gereformeerden op zoek naar God*, blz. 23).

Graafland vertelt in het geciteerde boek hoe hij eens het volgende meemaakte, wat als illustratie kan gelden bij deze opmerkingen van Berkhof. Op een monumentendag werd een groepje belangstellenden rondgeleid in oude hervormde kerk van Rotterdam-Delfshaven. Op een gegeven moment liepen ze tussen de graven in de kerk. Toen vroeg een jongentje aan de ouderling die de rondleiding gaf: ‘Meneer, in welk graf ligt God? En wanneer heeft Hij precies geleefd?’ Het was een serieus bedoelde vraag. Voor dat jongentje, en niet voor hem alleen, hoort God bij vroeger.

Zulke gevoelens kenmerken de tijd waarin wij leven. Dat is de lucht die wij inademen. En laten we ons zelf niet wijs maken dat dat ons zelf als gelovigen onberoerd laat. We kunnen er ons niet aan onttrekken.

In april verscheen in het ND onder het pseudoniem Henk Jasperse de hartenkreet van een vrijgemaakte dominee. Open en eerlijk bekennt hij dat de oude waarheden van de gereformeerde traditie hem ontvallen zijn en dat hij daaraan geen antwoorden meer kan ontleen op de vragen van deze tijd. “Waar we bij hoorden, is weg; waar we bij horen, weten we niet. Het schip waarop we voeren, is uit elkaar gevallen. We proberen te overleven op de woelige zee van de secularisatie, op wrakhout dat we van hier en daar bij elkaar gebonden hebben. (...) De complete situatie waarin wij christen zijn, is veranderd. We blijken zelf andere mensen, die anders in het leven staan. En wat betekent dat? Ik voel me vrijwel nergens geholpen aan een woord dat in die

situatie werkelijk aanspreekt. Ik blader wat door de grote discussies in de kerken, over gezangen, liturgie, binding aan de belijdenis, organisaties, scholen en zo – en ik verveel me eindeloos. Wat een gedoe over de kleur van de knopjes in de liften van het toeristenhotel aan de kust, terwijl je maar een steegje door hoeft te gaan om in de sloppenwijken van de kerken terecht te komen. Daar wordt de solutie gesnoven van de televisie. Waarom eigenlijk? Wat betekenen puur christendom en oude en orthodoxe leerstellingen daar? Waar het oude geheel van de christelijke leer uit elkaar gevallen is in talloze fragmenten, is het de vraag welke daarvan actueel zullen blijken te zijn.”

Is dat herkenbaar? Of niet? Ons hart wordt naar beneden getrokken. Onze gedachten kunnen we maar moeilijk op de hemel richten. Het lukt ons zo vaak niet om met God in contact te treden. Dat ligt niet alleen aan onze agenda, aan de drukte van ons bestaan. Het ligt ook aan onze door de tijdgeest geïnfecteerde geest. We kunnen vaak de rust niet vinden voor God, voor de vertrouwelijke omgang met Hem. Ook dan niet als we wel alle tijd hebben. En wat het is? Probeer het maar eens te benoemen. Het is er gewoon. Het wil meer dan eens gewoon niet. We krijgen geen contact. Gelukkig zijn er ook de ogenblikken, waarop God er zelf door heen breekt, ons optilt en ons ogenblikken van rijk genieten geeft – tijdens een kerkdienst, op een Bijbel- of gebedskring, in onze stille momenten met Hem. Maar het is vaak een strijd, een ‘struggle for life’, een gevecht om Leven!

Zo even had ik het al over ‘de boodschap en de kloof’. We moeten constateren, dat het daarbij niet alleen maar gaat om een kloof tussen de boodschap en de buitenstaanders, de (nog) niet-gelovigen. Het probleem van de boodschap en de kloof is niet alleen maar een probleem, dat merkbaar wordt als we nadenken over zending en evangelisatie.

Maar het begint al bij ons zelf, die – in elk geval de meesten van ons – van kindsaf aan met de boodschap zijn opgegroeid. Het is voor velen van ons, zo niet voor allen vreselijk moeilijk geworden om de relatie te leggen tussen geloof en dagelijks leven. En het lukt ons maar heel moeilijk om de relevantie van het geloof te ervaren in de concrete werkelijkheid.

De vanzelfsprekendheid van het geloven is voorbij. We worden er ons steeds sterker van bewust dat het een gave, zeg maar gerust: een wonder is, dat een mens geloven kan. Eigenlijk is dat altijd al zo geweest. Er zijn nooit tijden in de kerkgeschiedenis geweest, dat gelovigen zonder aanvechting konden geloven. Maar in onze tijd, die uiterlijk zo van God ontbloot is, is het zeker een opgave. En dat kan ons er van bewust maken, dat we daar vandaag meer dan ooit hulp en begeleiding bij nodig hebben, meer nog dan onze voorouders.

Ervaringsdeskundigheid

Nu, daarom is het zo belangrijk dat er mensen zijn, door wie die hulp en begeleiding geboden kan worden. Daarom is het zo belangrijk dat er voorgangers zijn, die de rol van mystagoog vervullen. Zeker in een wereld als de onze is het steeds meer noodzaak om mensen te leiden tot en te begeleiden op een weg, waarop ze persoonlijke ervaringen met God op kunnen doen. Het wordt steeds belangrijker om mensen bewust te maken van het geheimenis van de relatie tussen God en mensen. Het geheimenis dat God zich aan mensen meedeelt en zich aan hen bekend maakt en hoe Hij dat doet. Het gaat om de bewustwording dat God wel degelijk aanwezig is, tegenwoordig is.

De mystagoog is de man of vrouw, die anderen inleidt in de geheimen van het geloof. Die anderen leidt tot, begeleidt op een weg waarop ervaringen met God worden opgedaan. Maar dat houdt in dat de mystagoog zelf weet moet hebben van die weg. Dat hij zelf ervaring heeft van het gaan op die weg.

Ervaring met de blijdschap van de persoonlijke omgang met God.

Ervaring met de uitdagingen en de eisen van die omgang in toewijding en gehoorzaamheid aan God.

Ervaring met struikelen op de weg en pogingen om weer overeind te komen en de hand van Vader te grijpen.

Ervaring met het analyseren van jezelf en de eigen gevoelens, je sterke en zwakke momenten in de omgang met God.

Ervaring met crises in je leven, waarin je geloof op de proef wordt gesteld.

Ervaring met aanvechtingen en hoe daarmee om te gaan.

En last but not least ervaring met tijden van dorheid in het geloofsleven, tijden waarin God afwezig lijkt en waarin het je niet lukt contact met Hem te krijgen.

In wezen is elke gelovige op al deze punten een ervaringsdeskundige. Lees de psalmen maar, waarin al deze werkelijkheden ook worden verwoord door kinderen van God uit vroeger tijd. Maar van de mystagoog mag worden verwacht, dat hij/zij hierover heeft nagedacht en met de vrucht van dat nadenken in staat is om anderen te begeleiden op hun weg met God.

De mystagoog is de man of vrouw, die anderen inleidt in de geheimen van het leven. Al in het vroege christendom was sprake van geestelijke leiders, die werden geraadpleegd in zaken die christenen intens kunnen bezighouden. ‘Zeg mij hoe ik moet leven? Hoe ga ik op de weg die door Christus en zijn leerlingen is voor-

gehouden? Hoe ga ik om met beproevingen? Hoe word ik een mens die voor God kan bestaan? Hoe kom ik dicht bij God? Hoe kan ik God ervaren?

En er bestaat ook een rijke schat van literatuur van mensen, die verslag hebben gedaan van hun geloofservaringen om daar hun tijdgenoten en ons die na hen leven mee te dienen. Boeken en geschriften die we tot onze eigen schade ongelezen en ongebruikt laten. Om een enkele te noemen: **Franciscus van Sales, Thomas à Kempis, Maarten Luther** (met een prachtig boekje over het gebed, dat hij geschreven heeft voor zijn kapper), **Teresia van Avila, Pascal**. Maar ook hedendaagse schrijvers als **Romano Guardini, Henri Nouwen** of **Eugene Peterson**. En onlangs kwam ik op dit gebied een klein juweeltje tegen van een Duitse predikantsvrouw **Karin Johné**, eigenlijk een must voor ieder die geestelijke leiding wil ontvangen en wil geven.

Waar mensen in onze tijd mee kunnen zitten zijn veelal vragen als: hoe kan ik meer mij zelf worden; wat heeft God met mijn leven te maken en wat heb ik met God te maken; is er wel een zin te geven aan mijn leven; hoe kan ik omgaan met kwetsingen, de pijn en alles wat in mijn leven is kapot gemaakt; hoe vind ik meer bodem voor mijn huwelijk, mijn relatie, mijn levenskeuze; hoe verwerk ik teleurstellingen over mislukkingen; hoe vind ik een nieuw perspectief in mijn leven; hoe kom ik klaar met kneuzingen, die ik in de kerk heb opgelopen; waar ligt mijn eigenlijke bestemming; kan ik de dood onder ogen zien? Ten diepste zijn het alle vragen naar God en naar zijn aanwezigheid, naar zijn bemoeienis met ons leven.

Het zou wel eens kunnen zijn dat mystagogiek, de geestelijke begeleiding van mensen op hun weg naar God en met God, meer en meer wezenlijk wordt voor het pastoraat. Als pastor ben je in zekere zin hulpverlener: je geeft raad en je bent behulpzaam bij het komen tot helderheid als gemeenteleden een probleem hebben.

Als pastor zul je de ander meer dan eens iets te verkondigen hebben: troost, vergeving, aansporing om dit of dat te doen, of het oordeel. Als pastor ben je uiteraard ook leraar die de Schrift vertolkt, waar ze voor de ander onduidelijk of onhelder is. Maar in het pastoraat is er naast dit alles behoefte aan begeleiding bij het daadwerkelijk gaan van de weg van het geloof, de praxis van het geboven. Hoe ga je de weg van het gebed? Hoe ga je om met woorden van de Schrift? Welke technieken, welke werkvormen zijn bruikbaar om te komen tot verdieping van het geloof en de vertrouwelijke omgang met God?

In het boek *Werken met spiritualiteit* van **Kitty Bouwman** en **Kick Bras** worden allerlei werkvormen aangeboden, die hierbij bruikbaar zijn, zoals bibliodrama, meditatief schilderen, werken met symbolen, het schrijven van een spirituele autobiografie en uiteraard het leren mediteren. Er zijn veel werkvormen bij, waar we nauwelijks of helemaal geen ervaring mee hebben. Maar het lijkt mij een uitdaging om daar kennis van te nemen en te bekijken, welke bruikbaar zijn om mensen in groepsverband of individueel te helpen om te komen tot vormgeving van hun omgang met God.

De mens met zijn levensgeheim

Ten diepste is dat heel persoonlijk. De weg met God is voor ieder mens weer anders. Ieder mens heeft zijn eigen levensgeheim. In dat woord geheim, gaat het woord 'heim' schuil, dat we ook kennen van het woord heimwee. Heimwee is verlangen naar huis. Heim is het huis waar je thuis bent. Het is het innigste van iemands levenshuis, de verborgen kern van het eigen bestaan. Ieder mens, of hij het weet of niet, wordt gedragen door God de Schepper en Onderhouder, die van alles oorsprong en einde is. En God gaat zijn eigen weg met ieder mens. En hoe die weg is, dat wordt duidelijk onder het gaan. Voor ieder menskind is er een route, die niet in kaart te brengen is. Soms wordt de richting subtiel aangevoeld. Maar een volgend moment kan de weg weer aan het geloofs oog onttrokken zijn. Maar het is wel de weg die voert naar het land dat God wijzen zal. En dat is het land waar je thuis komt. Het is van levensbelang op de weg daarheen in beweging te blijven en te gaan. Want net als bij Abraham zal juist in het gaan de wijzing bekend worden. En net als Abraham zullen we soms het vertrouwde, dat ons zekerheid biedt, los moeten durven laten.

De mystagoog is degene, die anderen inleidt in het geheim dat ook de kern vormt van zijn eigen bestaan in de alledaagse werkelijkheid: het geheim van het onbegrijpelijk nabij-zijn van God – Immanuël – God met ons. Hij is er in al zijn doen en spreken op gericht om anderen te helpen God in hun leven te zien, te smaken en te ervaren. Om anderen te leren wat het betekent om biddend, luisterend en vechtend te leven voor het aangezicht van God. Om anderen te stimuleren om met heel hun leven van alledag vorm te geven aan het feit, dat ze door God geraakt en aangesproken zijn.

Laten we daarbij goed bedenken: de mystagoog is niet degene die het weet. Het is niet de man of vrouw die exact de route kent en die weet waar de weg uitkomt. Het is niet degene die de oplossingen aandraagt en de antwoorden produceert. Hij is niet meer dan een reisgenoot, die zelf onderweg is. Maar die met zijn reiservaringen anderen helpen kan. En die zo een instrument kan worden in de hand van Hem, die ondanks onze tijd van Godsverduistering, de Aanwezige is. Want dat is de veronderstelde en geloofde werkelijkheid: dat God aanwezig is. En als mystagoog is de pastor iemand die vanuit zijn eigen beleving van die nabijheid van God anderen helpen mag ook God in hun leven te ervaren.

Als ergens geldt dat als predikant je eigen persoon het instrument is, waar je mee moet werken, dan hier. Om mystagoog te kunnen zijn komt het aan op je binnenkant. Hoe ga je zelf de weg met God? Onze manier van mens-zijn, mens-zijn met God, heeft direct te maken met onze vakbekwaamheid. Van grote betekenis is hier wat we lezen in Jes. 50,4 over de Knecht des HEREN: 'De Heer HERE heeft mij als een leerling leren spreken om met het woord de moede te kunnen ondersteunen.' Degene die de moede ondersteunt, doet dat niet omdat hij/zij ervoor geleerd heeft en afgestudeerd is. Maar je doet het als *leerling*. Zelf blijf je in de leerschool van Christus, maar dan ook als een mede-leerling van de moede en de hulp-behoevende. Henri Nouwen schreef ooit: 'Als we zelf het visioen verloren hebben, hebben we niets om anderen op te wijzen. Als we het woord van God vergeten hebben, hebben we niets om anderen binnen te brengen. Als we de blauwdruk van ons leven begraven hebben, hebben we niets om te gaan bouwen. Maar als we in contact blijven met de leven-schenkende Geest in ons, kunnen we mensen uit hun gevangenschap uitleiden en hoopgevende gidsen worden.'

En tenslotte, gelukkig de pastor en mystagoog die zelf op zijn beurt ook een begeleider heeft op zijn weg met God. Een reisgenoot die hem overeind houdt en ondersteunt. Want als één ding duidelijk is, de mystagoog is niet alleen maar iemand die iets te geven heeft, maar die ook ontvangen moet. Ik denk aan de tekst, waarmee ik iets meer dan dertig jaar geleden intrde deed in mijn eerste gemeente Deventer, het woord van Paulus: 'Ik verlang u te zien om u enige geestelijke gave mee te delen tot uw versterking, dat is te zeggen: onder u mee bemoedigd te worden door elkaars geloof, van u zowel als van mij' (Rom. 1,11.12).

Drs. Johan C. Schaeffer
Nunspeet, September 2002

Bijlage

Lees de volgende teksten aandachtig, zin voor zin proevend, door.

Besteed de meeste aandacht aan die tekst, die jou het sterkste aanspreekt.

Vraag je af waarom juist die tekst je het meest raakt.

Welke gebeurtenis in je leven of welke omstandigheid waarin je verkeert kan daarmee te maken hebben?

Wat zegt die tekst daarover?

Worden hierin jouw gedachten, gevoelens, verlangens vertolkt?

Helpt het je om iets van God te begrijpen of van jouw omgaan met Hem?

Als het juist vragen of weerstanden bij je oproept – waar komen die dan vandaan?

Psalm 42 en 43 (Vertaling Ida Gerhardt en Maria van der Zeyde)

Gelijk het hert dat reikt naar waar het water stroomt,

zó in verlangen reikt mijn ziel naar u, o God.

Mijn ziel lijdt dorst naar God, naar God die leven is;

wanneer mag ik opgaan dat ik voor God verschijn?

Mijn tranen zijn brood bij dagen en bij nacht,

waar men van vroeg tot laat mij zegt: “waar ís uw God?”

Voor ogen wil ik zien, uitschreien wat mij kwelt,

hoe ééns in de stoet ik vooraanging naar Gods huis,

als jubelend zong de dank, aanzwol het feestgedruis.

Wat buigt ge u neer, mijn ziel, wat zijt ge ontrust in mij?

Stel gij op God uw hoop:

eenmaal loof ik hem wéér die mij bevrijdt – mijn God.

Mijn ziel buigt zich terneer en dan denk ik aan u,

van dit Jordaanland uit, de Hermontoppen ginds, vanaf het laaggebergte.

Kolking roept kolking op waar daverend water stort,

wieling en waterval – op mij loopt alles storm.

Zo de Heer dag aan dag zijn gunst weer uit deed gaan,

hem gold tot in de nacht mijn lied – een lofgezing tot God die leven is.

Thans vraag ik God, mijn rots: “waarom vergeet gij mij?

Waarom ga ik in rouw en heeft mijn vijand macht?”

Mij rakend in het hart honen mijn kwellers mij,

waar elk van vroeg tot laat mij zegt: “waar ís uw God?”

Wat buigt ge u neer, mijn ziel, wat zijt je ontrust in mij?

Stel gij op God uw hoop:

eenmaal loof ik hem wéér die mij bevrijdt – mijn God.

Doe gij, o God, mij recht, beslecht het pleit voor mij tegen dit ontrouwe volk;

verlos mij van de mens die liegt en die verraadt.

Gij, God, mijn toevlucht ééns, waarom verstoot gij mij?

Waarom ga ik in rouw en heeft mijn vijand macht?

Ûw waarheid zend, ùw licht, en zij gaan voor mij uit,

geleiden mij naar ginds, uw heilige berg –

tot aan de woningen waar gij zijt,
ik voor Gods altaar treed, God, mijn geluk, mijn feest –
en u met harpspel loof, God, die mijn God wilt zijn.

Wat buigt ge u neer, mijn ziel, wat zijt ge ontrust in mij?
Stel gij op God uw hoop:
eenmaal loof ik hem wéér die mij bevrijdt – mijn God.

Gebed van Anselmus tot Christus

(Anselmus – ca. 1033-1109 – was een van de belangrijkste vroegmiddeleeuwse theologische en mystieke schrijvers; vanaf 1093 was hij aartsbisschop van Canterbury)

Hoop van mijn hart, kracht van mijn ziel,
hulp van mijn zwakheid,
vervul door uw krachtige genegenheid
mijn krachteloze zwakke pogingen.
Mijn leven, doel waarvoor ik leef,
hoewel ik niet de liefde voor U bereikt heb die gepast is,
laat toch mijn verlangen naar U
even groot zijn als mijn liefde zou moeten zijn.
Mijn licht, U ziet mijn geweten,
want al mijn verlangen ligt voor U open
en als mijn ziel iets goeds verlangt, hebt U mij dat geschonken.
Heer, als wat U inspireert goed is,
of liever, omdat het goed is, dat ik U wil liefhebben,
geef mij dan wat U mij doet verlangen:
schenk mij dat ik U zoveel zal kunnen liefhebben als U gebiedt.
Ik prijs U en dank U voor het verlangen dat U hebt opgewekt;
en ik bied U lof en dank
opdat uw gave aan mij niet onvruchtbaar zal zijn,
die U mij uit vrije wil geschonken hebt.
Voltooi wat U begonnen bent,
schenk mij wat U mij doet verlangen,
niet naar mijn verdienste, maar naar uw genegenheid
die allereerst tot mij kwam.
Allergenadigste Heer,
doe mijn lautheid in vurige liefde voor U verkeren.
Allertederste Heer, mijn gebed gaat hiernaar uit –
dat ik, door uw zegeningen te gedenken, en te mediteren
over het goede dat U hebt gedaan,
vlam zal vatten met uw liefde.
Uw goedheid, Heer, heeft mij geschapen;
uw genade reinigde van erfzonde wat U geschapen had;
uw geduld heeft mij tot nu toe verdragen,
mij gevoed, op mij gewacht
toen ik, nadat ik de genade van mijn doop had verspeeld,
mij in vele zonden verlustigde.
U wacht, goede Heer, op mijn bekering;
mijn ziel wacht op de inblazing van uw genade
om berouwvol genoeg te kunnen zijn
om mijn leven te beteren.

Mijn Heer en mijn schepper, U verdraagt mij en voedt mij – wees mijn helper.
Ik dorst naar U, ik honger naar U, ik verlang naar U,
ik zucht om U, ik begeer U:
ik ben als een wees, beroofd van de tegenwoordigheid
van een zeer vriendelijke vader,
die weent en treurt en niet ophoudt
het geliefde gezicht van zijn vader vast te houden met zijn hele hart.
Op die wijze, zoveel als ik kan, hoewel niet zoveel als ik behoort te doen,
gedenk ik uw lijden,
uw slagen en mishandeling, uw kruis, uw wonden,
hoe U voor mij gedood werd,
voor de begrafenis bereid en begraven;
en ook gedenk ik uw glorieuze opstanding
en heerlijke hemelvaart.
Dit alles geloof ik onwankelbaar,
en ik ween om mijn harde ballingschap,
ik hoop op de enige troost van uw wederkomst,
en verlang vurig naar de heerlijke contemplatie van uw gelaat.

James Packer over het gekend zijn door God

(James Packer is een evangelicale theoloog, verbonden aan het Regent College in Vancouver)

Wat bovenal van belang is, is daarom, uiteindelijk, niet het feit dat ik God ken, maar het grotere feit dat daaraan ten grondslag ligt – het feit dat Hij mij kent. Mijn naam staat in zijn handpalmen gegrift. Er is geen ogenblik dat Hij niet aan mij denkt. Al mijn kennen van Hem is afhankelijk van zijn voortdurende initiatief mij te willen kennen. Hij kent mij als een vriend, als iemand die mij liefheeft; er is geen moment dat Hij zijn oog van mij afwendt, dat zijn aandacht tekortschiet. Dit te weten is van enorm gewicht. Het is onuitsprekelijk troostrijk – en wel het soort troost dat energie geeft, niet dan ons verzwakt – om te weten dat God mij voortdurend in liefde met zijn zorg omringt en ten goede over mij waakt. Het is ook een enorme opluchting als ik weet dat zijn liefde voor mij volledig realistisch is; zij is op alle punten gebaseerd op zijn voorkennis van het slechtste van mij, zodat Hij nooit in mij teleurgesteld zal zijn, wat er ook aan het licht komt.

Opmerkingen van een straatveger (Uit Michael Ende, *Momo*)

(Momo is de hoofdfiguur uit dit kinderboek van Michael Ende, een meisje dat de kunst van het luisteren verstaat. Hier is ze in gesprek met Beppo, de straatveger)

“Weet je, Momo, het is zo. Soms heb je een heel lange straat voor je. Je denkt, die is zo verschrikkelijk lang; dat red je nooit, denk je.. En dan begin je je te haasten. En je haast je steeds meer. Iedere keer, wanneer je opkijkt, zie je, dat het stuk dat nog voor je ligt helemaal niet kleiner wordt. En je spant je nog meer in, je krijgt het benauwd, en tenslotte ben je helemaal buiten adem en je kan niet meer. En de straat ligt nog altijd voor je.
Zo moet je het niet doen... Je moet nooit aan de straat in één keer denken, begrijp je? Je moet alleen maar aan de volgende stap denken, de volgende ademhaling, de volgende streek met de bezem... Stap – ademhaling – bezemstreek... En telkens weer alleen aan de volgende... Dan beleef je er plezier aan; dat is belangrijk, dan doe je je werk goed. En zo moet het zijn... Opeens merk je, dat je stap voor stap de hele straat gedaan hebt. Je hebt helemaal niet gemerkt hoe, en je bent niet achter adem... Dat is belangrijk.”

Lijst van geraadpleegde en/of aanbevolen literatuur

Richard Baxter, The Reformed Pastor, Edinburgh, 1997, ISBN 0 85151 191 0

Kitty Bouwman en **Kick Bras**, Werken met spiritualiteit, Baarn, 2001, ISBN 90 259 5245 3

Jos Douma, Veni Creator Spiritus – De meditatie en het preekproces, Kampen, 2000, ISBN 90 242 6309 3

C. Graafland, Gereformeerden op zoek naar God – Godsverduistering in het licht van de gereformeerde spiritualiteit, Kampen, 1990, ISBN 90 6140 192 5

Alistair McGrath, *Christelijke* spiritualiteit, Kampen, 2002, ISBN 90 435 0171 9

J. Happee, Mediteren met Luther, Deventer, 1983, ISBN, 90 202 4057 9

Karin Johne, Geistlicher Übungsweg für den Alltag, Graz, 1999, ISBN 3 222 12713 1/3 7876 8313 6

Manfred Josuttis, Die Einführung in das Leben – Pastoraltheologie zwischen Phänomenologie und Spiritualität, Gütersloh, 1996, ISBN 3 579 02084 6

C. van der Kooi, Als in een spiegel – God kennen volgens Calvijn en Barth, Kampen, 2002, ISBN 90 435 0439 4

J.C. Noordzij, Religieus concept en religieuze ervaring in de christelijke traditie – Proeve . Proeve van een psychologie van de spirituele ontwikkeling, Kampen, 1994, ISBN 90 242 8472 4

Henri Nouwen, Een levende heenwijzing – Dienst en gebed in herinnering aan Jezus, Kampen, 1997, ISBN 90 242 6206 2

Eugene Peterson, Dragende Delen – Pastor zijn op authentieke wijze, Den Haag, z.j. ISBN 90 75569 01 7

Kees Waayman, Spiritualiteit – Vormen, Grondslagen, Methoden, Kampen/Gent 2001, ISBN 90 76671 07 9